

Шевчук О.Р. Правові аспекти діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг// Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції 15 – 16 листопада 2007 р. /Частина 1. – Харків: Харківський державний технічний університет будівництва та архітектури, 2007. – С. 56 – 58.

Правові аспекти діяльності саморегульованих організацій на ринку фінансових послуг.

Ящищак О.Р.

Знайти розумне співвідношення між державним регулюванням і ринковим саморегулюванням фінансової індустрії – одне з ключових завдань, яке сьогодні постало перед Українською державою.

На сучасному етапі регулювання ринку фінансових послуг в Україні здійснюють: щодо ринку банківських послуг — Національний банк України; щодо ринків цінних паперів та похідних цінних паперів — Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку; щодо інших ринків фінансових послуг — Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг. Проблемним є питання про місце і роль саморегульованих організацій (далі – СРО) в системі фінансових регуляторів.

Практика діяльності СРО у різних країнах дозволяє класифікувати їх на такі, що займаються лобіюванням інтересів своїх членів, та такі, які в першу чергу технологічно забезпечують здійснення учасниками певного виду діяльності. Аналіз чинного законодавства України дозволяє виокремити три групи саморегульованих організацій: СРО, які регулюють діяльність учасників ринку цінних паперів, СРО, які регулюють діяльність кредитних спілок і СРО адміністраторів недержавних пенсійних фондів.

Суперечність статусу СРО полягає у тому, що, з одного боку, це " неприбуткове об'єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг " (стаття 1 Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг"). З другого боку, в межах відомчих актів Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку були зроблені спроби покласти на СРО функції і повноваження, якими суб'єкти цивільних правовідносин у принципі володіти не можуть. Йдеться про наділення СРО елементами регулятивних функцій державних органів. До числа таких повноважень відносяться: здійснення постійного контролю за дотриманням членами саморегульованих організацій правил, стандартів, вимог; накладення санкцій та застосування заходів впливу на своїх членів, які порушують вимоги чинного законодавства та ін.

Будучи відносинами децентралізованими, тобто такими, що виникають між рівними суб'єктами права, жоден з яких немає права нав'язувати свою волю іншому суб'єкту, відносини на фінансовому ринку, проте, мають велике значення для суспільства, зацікавленого в підтримці економічної стабільності і

поступального розвитку національної економіки. Таким чином, виникала суперечність статусу СРО, яка полягає у тому, що будучи суб'єктами цивільного права, вони наділялися повноваженнями, несумісними з принципом рівності суб'єктів цивільних правовідносин.

Запозичуючи зарубіжний досвід, Україна не могла відмовитися від традиційних методів державного регулювання ринку через ліцензування. В той же час наділення СРО повноваженнями органу державної влади стало віддзеркаленням прагнення максимально запозичити відомий зарубіжний досвід. СРО, як вже наголошувалося вище, стали результатом запозичення зарубіжного досвіду, зокрема в першу чергу йдеться про досвід США і Великобританії. Законодавство вказаних країн до недавнього часу передбачало, що факт членства в СРО означає визнання суб'єкта професійним учасником на ринку цінних паперів. Але це в минулому. На сучасному етапі в більшості країн спостерігається тенденція до посилення прямого, безпосереднього державного регулювання ринку. Зокрема, прийнятий в 2000 році у Великобританії Закон про ринок фінансових послуг не забороняючи діяльність вже існуючих СРО передбачає, що нових ліцензій на здійснення діяльності в якості СРО видаватися більш не буде.

В розвинутих країнах участь у таких СРО є добровільною. Тому не зовсім логічною є встановлена законодавством України обов'язковість членства учасників деяких сегментів фінансової індустрії в СРО, навіть якщо така СРО не є організатором торгівлі. Наприклад у Російській Федерації Указом Президента РФ від 16.10.2000 № 1756 обов'язковість членства в СРО була відмінена.

Отже, не заперечуючи необхідність існування саморегулювальних організацій, варто зазначити, що СРО це не органи державної влади, тому повноваження щодо здійснення постійного контролю за дотриманням членами саморегулювальних організацій правил, стандартів, вимог; накладення санкцій та застосування заходів впливу на своїх членів, які порушують вимоги чинного законодавства; сприяння органам державного регулювання у контролі за ринком цінних паперів; розробка і впровадження правил поведінки кредитних спілок на ринках фінансових послуг; проведення збору, узагальнення та попереднього аналізу фінансової звітності кредитних спілок повинні здійснюватись Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України і Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку. СРО в свою чергу повинні стати виразниками інтересів фінансових установ, своєрідними «профспілками», які надають юридичні консультації, здійснюють громадський контроль за діяльністю органів державної влади на предмет порушення прав фінансових посередників, розробляють разом із фінансовими установами програми їх фінансового оздоровлення та контролюють виконання цих програм, здійснюють методичне забезпечення діяльності фінансових посередників, здійснюють навчання та сертифікацію фахівців фінансових установ. Іншими словами саморегулювальні організації не повинні бути у структурі органів державної влади, а навпаки протистояти їм, здійснюючи захист підконтрольних їм суб'єктів. Участь у саморегулювальних організаціях усіх типів повинна бути добровільною. Усі

саморегулівні організації повинні бути рівними перед законом тому необхідно розробити єдине Положення про саморегулівну організацію на ринку фінансових послуг, яке регламентуватиме діяльність усіх СРО, визначатиме єдиний порядок вступу, єдині права і обов'язки для усіх СРО, а також єдиний порядок делегування повноважень.